

Trine Flockhart

Ruslands krig i Ukraine – en verdensorden i transformation?

Artiklen skitserer processer for ordenstransformation i lyset af Ruslands krig i Ukraine. Den argumenterer for, at transformation finder sted på tre niveauer af orden, konceptualiseret som det globale ordensniveau, det internationale ordensniveau og det nationale ordensniveau. Artiklen viser, at transformation i øjeblikket finder sted på alle tre niveauer: i det idémæssige grundlag for den globale regelbaserede orden; i antallet af ordensenheder på det internationale ordensniveau, hvor den russiskledede eurasiske orden og den kinesiskledede bælte-og-vej-orden i øjeblikket tager form; og på det nationale ordensniveau gennem fremkomsten af højrepopulisme. Artiklen demonstrerer vigtigheden af at være opmærksom på alle tre niveauer, og at Putins ambition om en levedygtig eurasiske orden sandsynligvis ikke vil blive opfyldt, men at dette ikke nødvendigvis giver anledning til optimisme om den kommende verdensorden.

Nøgleord: den liberale internationale orden, regel-baserede orden, *Zeitenwende*, multiordensverden, transformation

Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022 har på brutal vis gjort det klart, at krig i Europa ikke er noget, der blot hører fortiden til. Invasionen er blevet udråbt som et historisk vendepunkt – det tyskerne har kaldt et *Zeitenwende* – der med al sandsynlighed kommer til at indgå i historiebøgerne som enden på den gamle verdensorden og begyndelsen på en ny (Bunde, 2022; Flockhart og Korosteleva, 2022). Transformationen fra én verdensorden til en anden er en vigtig, sjælden og kompleks begivenhed, der uundgåeligt vil have vidtrækkende konsekvenser med en øget risiko for politisk ustabilitet, kriser, konflikt og krig. Vi ved endnu ikke, hvor *Zeitenwenden* er placeret i den transformationsproces, der nu er i gang. Er vi i begyndelsen af tredje verdenskrig, eller vil transformationen (bare) accelerere mod en ny og ganske anderledes verdensorden? Alternativet taget i betragtning må man håbe det sidste.

Målet med denne korte artikel er at give et overblik over den igangværende transformationsproces i lyset af Ruslands invasion af Ukraine. Artiklen fokuserer på, hvordan komplekse processer og relationer interagerer på en måde, der allerede har tilført en egendynamik, der formentlig bliver svær at styre. Artiklen starter med en præcisering af begrebet orden for at vise, at orden konstitueres

på flere ordensniveauer og praktiseres i flere forskellige ordensenheder. Artiklen redegør for begrebet multiordensverden og for, hvordan krigen i Ukraine og ændringer i forholdet mellem Rusland og Kina indikerer, at en russiskledet og kinesiskledet orden bliver en uundgåelig del af den globale ordensstruktur. Artiklen afsluttes med betragtninger om, hvilken form for verdensorden der ligger forude i lyset af krigen i Ukraine.

Verdensorden, international orden og national orden

Begrebet ”verdensorden” er upræcist og bruges ofte i flæng med andre begreber som ”internationalt system”, ”international orden”, ”internationalt samfund” eller den ”liberale internationale orden”. Hvis man skal forstå den igangværende transformationsproces, er det imidlertid vigtigt med en mere præcis begrebsafklaring og kortlægning af de mange dynamiske processer der er i gang. Jeg skelner mellem ”ordensniveauer” og ”ordensenheder” og fokuserer på interaktioner mellem dem. Jeg skelner mellem tre niveauer af orden: det *globale* niveau bestående af den universelle globale (verdens) orden, ofte betegnet som det internationale system og karakteriseret af magtfordelingen (eller polariteten) i systemet mellem forskellige ordensenheder (fx stater eller internationale ordner); det *internationale* ordensniveau bestående af en eller flere internationale ordner, som er konstellationer af stater, der konvergerer omkring en ledende stat, og som udgør et internationalt samfund (orden) med et fælles værdi- og normgrundlag (fx den liberale internationale orden); det *nationale* ordensniveau, som er rammen for de ordensprocesser, der finder sted inde i suveræne stater med enten demokratiske eller autoritære styreformer. Faget international politik har ikke konsekvent differentieret mellem det globale og det internationale ordensniveau, og det nationale ordensniveau har traditionelt ikke spillet en stor rolle, om end det har fået mere bevågenhed i lyset af den voksende fare for demokratiske tilbagefald i centrale liberale stater – inklusive USA (Albright og Woodward, 2019). De tre niveauer er tæt forbundne med vigtige indflydelsesprocesser mellem dem.

Selvom der normalt ikke skelnes mellem verdensordenen og den/de internationale orden/ordener, er det hensigtsmæssigt at skelne mellem den *regelbaserede orden* og den *liberale internationale orden*. Den liberale internationale orden er placeret på mellemste ordensniveau og hviler på fundamentale liberale værdier, fx rettigheder (herunder borger- og menneskerettigheder), demokrati, retsstatsprincipper, økonomisk og politisk frihed, ytringsfrihed, pressefrihed og religionsfrihed. Den regelbaserede orden er derimod placeret på øverste ordensniveau og hviler på globalisering samt en neoliberal dagsorden for frihandel og åbne finansielle markeder men er mindre fokuseret på, hvad der foregår inde i stater,

og er mindre specifik, når det gælder værdier. I stedet er den langt mere fokuseret på relationerne mellem stater, hvor den især understøttes af suverænitets- og lighedsprincipperne, overholdelse af mellemstatslige aftaler og multilateralt samarbejde omkring udvalgte globale udfordringer.

Sammenblandingen af de to begreber kommer sig af, at der er et stort sammenfald mellem den globale regelbaserede orden og den liberale internationale orden, eftersom begge er forankrede i vestlig praksis og værdier. Desuden blandes de to begreber sammen, fordi afslutningen på den kolde krig af mange (i Vesten) blev anset som "historiens endeligt" (Fukuyama, 2006) og gav anledning til en forventning om, at den liberale orden ville udvikle sig til en universel (verdens)orden. Det, vi ser i øjeblikket, er det endegyldige bevis for, at disse forventninger var urealistiske, eftersom både Rusland og Kina er i fuld gang med at udvikle hver deres internationale orden, mens de sammen udfordrer idégrundlaget i den globale regelbaserede orden. Der er derfor tale om en trestrengt transformations- og forandringsproces, der involverer idégrundlaget for verdensordenen på øverste niveau, en forøgelse af antallet af ordensenheder (internationale ordner) på det mellemste niveau, samt pågående politisk turbulens i en række stater, der er medlemmer af den liberale internationale orden på det nederste niveau. Dette er en overordentlig ustabil situation, der uden tvivl vil lede til store udfordringer i de kommende år.

Transformation mod en multiordensverden

Siden etableringen af det westfalske statssystem i 1648 har verdensordenen (fra et vestligt IP-perspektiv) kun ændret sig tre gange – i 1815, 1945 og 1989 – og vi er nu ifølge vestlig IP-teori i gang med fjerde transformation (Tilly, 1984; Gilpin, 2002; Buzan og Lawson, 2015). Selvom datoen 24. februar 2022 er en historisk dag, der på sigt måske kædes sammen med de andre nøgleårstal, skal Ruslands invasion af Ukraine ses som en del af en langt større og særdeles kompleks transformationsproces, der måske har været i gang i årtier, og som sandsynligvis langt fra er færdig. Transformationsprocesser er tidsmæssigt svære at afgrænse, fordi de ofte er drevet af ganske banale forandringer, hændelser og tilsyneladende uafhængige processer, der først fremstår som vigtige i bagklogskabens klare lys. Der er derfor stor uenighed om, hvornår den igangværende transformation startede, og hvilken form for ny verdensorden er på vej (se Flockhart, 2016). Jeg argumenterer for, at vi er på vej mod en verdensorden med et mindre vestligt idégrundlag og bestående (på mellemste niveau) af flere forskellige internationale ordner – det som jeg andetsteds har kaldt en *multiordensverden* (Flockhart, 2016, 2020). En sådan verdensorden vil bestå af flere forskellige internationale ordner, der hver især vil blive ledet af en magtfuld

stat, der definerer ordenens regler, normer og værdier og udvikler ordenens egne institutioner og praksisser. I en multiordensverden vil den liberale internationale orden fortsat eksistere –men som blot én af flere ordener.

Transformationen mod en multiordensverden er en vigtig forandring, fordi i en verden med flere internationale ordener vil den primære globale styringsdynamik være *mellem internationale ordener*, snarere end *mellem suveræne stater*. I praksis betyder dette, at tilstanden af anarki i det internationale system vil blive ændret, fordi hver orden repræsenterer et hierarkisk socialt domæne, ledet og defineret af ordenens primære stat (Zarakol, 2017). Relationer *mellem* ordener vil derimod være præget af anarkiets logikker. Ifølge Wendt (1992) betyder dette, at interaktionen mellem de deltagende ordener vil bestemme, om anarkidynamikken i verdensordenen bliver konfliktfyldt med fjendtlige relationer, konkurrencepræget med transaktionsbaserede relationer eller samarbejdsbaseret med venskabelige relationer. Relationerne *indenfor* de individuelle ordener vil derimod være karakteriseret af hierarkiske logikker, hvor forholdet mellem den ledende stat og ordenens øvrige medlemmer definerer ordenens karakter og stabilitet – blandt andet om ordenen er baseret på tvang og dominans eller frivillighed og accept.¹ Begivenhederne siden den 22. februar tyder på, at tvang og dominans bliver den russiske ordens logik.

Orden og forståelsen af det gode liv

Ligesom begrebet verdensorden er et upræcist begreb, er begrebet orden også svært at definere, dels fordi ordet har mange dagligdags betydninger, dels fordi det, der opfattes som orden af nogle, opfattes som uorden af andre. Dertil kommer paradokset, at orden ofte opnås gennem en uordentlig – til tider voldelig – proces, og at orden tit er på bekostning af retfærdighed (Bull, 1995). I international politik dækker begrebet over de regler, normer og institutioner, der er rammen for, hvordan stater interagerer med hinanden. Hedley Bull er nok den, der har haft mest indflydelse på forståelsen af ordensbegrebet. Bull var klar over de mange problemer, der er forbundet med begrebet orden, og forsøgte at undgå dem ved at beskrive orden som ”en specifik form for menneskelig aktivitet, der finder sted for at opnå et bestemt formål” (Bull, 1995: 5). Han præciserede, at ”formålet” måtte være sikring af, hvad han anså som de fundamentale forudsætninger for ethvert samfunds eksistens – at dets medlemmer kunne forvente ikke at lide en voldelig død, at aftaler bliver holdt, og at ejendomsretten respekteres. Men de tre forudsætninger er ikke i sig selv nok. Ethvert samfund skal også kunne tilbyde dets medlemmer muligheden for et godt liv i overensstemmelse med delte værdier og med en fælles vision for fremtiden. Det er værdierne og visionen for det gode liv, der holder samfundet sammen og giver det mening

(Lebow, 2018). Begrebet orden kan derfor ikke adskilles fra værdier, men inklusion af værdier rejser unægtelig spørgsmålet, hvilke værdier og hvilken forståelse af det gode liv skal følges i en mangfoldig verdensorden (Flockhart, 2021).

Ordener følger altid magthavernes præferencer og karakter. Eftersom magten i størstedelen af de sidste 200 år har ligget hos Vesten, kan man derfor ikke komme uden om, at den nuværende verdensorden – ligesom den liberale internationale orden – begge er gennemsyrede af vestlige værdier. Vestens indflydelse har naturligvis altid været genstand for kritik og anfægtelser både i intern national politik og ikke mindst fra de lande, der med god ret føler, at de er blevet udnyttet og domineret af Vesten. Den igangværende transformation af verdensordenen hilses derfor velkommen fra mange sider, eftersom de liberale værdier ikke harmonerer med andre kulturers visioner om det gode liv. Dette ses tydeligt i de internationale ordner, der i øjeblikket er under udvikling under henholdsvis Kinas og Ruslands ledelse.

Kort før Ruslands invasion af Ukraine mødtes Kinas præsident Xi Jinping med Ruslands præsident Vladimir Putin til vinter-OL i Beijing, hvor de skrev under på en fælleserklæring med titlen: *På vej mod en ny æra og global bæredygtig udvikling*. Fælleserklæringen er et meget omfattende dokument, der beskriver Xi og Putins (tilsyneladende) delte vision for en ny verdensorden kendetegnet af multipolaritet, økonomisk globalisering og kulturel mangfoldighed og argumenterer for ”omfordeling af magten i verden”. Sidstnævnte er udtryk for et ikke urimeligt krav om, at USA og Vesten ikke må være alene om at formulere de regler, normer og værdier, der understøtter den eksisterende verdensorden. Selvom aftalen kan opfattes som et manifest for en ny verdensorden, tyder meget på, at Putin og Xi har forskellige opfattelser af den eksisterende regelbaserede orden. For eksempel tog Kina den regelbaserede orden i forsvar, da Trump så ud til at ville undergrave den. Dette skal ses i lyset af, at selvom Kina ikke deler det vestlige værdifundament, har den regelbaserede orden understøttet og er fortsat fundamentet for Kinas imponerende udvikling og voksende velstand (Ikenberry, 2018). Dertil kommer, at Kina har meget dårlige erfaringer med ustabilitet og derfor har tradition for at forsøge at holde fast i status quo. Kina går altid forsigtigt til værks i forandringsprocesser og arbejder mod strategiske og langsigtede mål.

Kina har ikke desto mindre længe haft en kinesiskledet orden i støbeskeen som et alternativ til den liberale internationale orden. I denne gradvise proces har landet forsøgt at bevare de elementer af den regelbaserede verdensorden, der tjener Kinas interesser – dvs. en fortsættelse af globalisering, frihandel, multilateralisme og suverænitæt. Derimod kasserer Kina vestlige oplysningstidsidéer som retsstatsprincippet, menneskerettigheder og politisk frihed, der alle opfat-

tes som uforenelige med den kinesiske vision for det gode liv. Samtidig etablerer Kina parallelle og konkurrerende institutioner som fx den Asiatiske Infrastruktur- og Investeringsbank (AIIB) og forsøger at skabe afhængighedsforhold gennem handelsforbindelser og ved at opbygge kinesisk ejerskab af kritisk infrastruktur udenfor Kina. Kina har desuden i årevis forfulgt en bistandspolitik i konkurrence med vestlig udviklingspolitik, primært i Afrika, som ikke direkte pålægger bistandsmodtagere politiske eller udviklingsmæssige forpligtelser. Kinas enorme infrastrukturprojekt Belt and Road Initiative er et centralt værktøj i opbygningen af den kinesiskledede orden. Strategien afspejler en klar forståelse af, at den kinesiske politiske model ikke har megen tiltrækningskraft udenfor Kina, og at Kinas økonomiske magt derfor er det værktøj, der kan bringe stater frivilligt ind i den kinesiske vision for international orden. Strategien afhænger af at kunne opbygge langsigtede økonomiske relationer, som med tiden vil føre til afhængighed og troskab (Doshi, 2021).

Putin har også ambitioner for en russiskledet international orden, og han har siden 2007 gjort det klart, at Rusland ikke accepterer det vestlige fundament i den regelbaserede orden (Starr, 2014; Stent, 2019; Flockhart og Korosteleva, 2022). Vestlige ledere har dog været lidt sløve i optrækket til at forstå alvoren af Putins udtalelser, til trods for at Putin i 2011 fremlagde sine ambitioner om en euroasiatisk union bestående af tidligere sovjetrepublikker, der skulle udvikle sig til et magtfuldt overnationalt organ, hvis medlemmer skulle have tætte økonomiske bånd inden for politik, sikkerhed og kultur. Selvom Rusland retorisk støtter kerneprincipperne i den regelbaserede orden (selvom det virker paradoksalt i lyset af krigen i Ukraine, er især suverænitetsprincippet og princippet om ikkeindblanding i interne anliggender russiske mærkesager), har der efterhånden været så mange åbenlyse krænkelse af andre landes suveræne rettigheder – i Georgien i 2008 og i Ukraine i 2014 og 2022 – samt dokumenteret indblanding i indenrigspolitiske processer (USA's præsidentvalg og Storbritanniens brexitafstemning) og en voksende tilsidesættelse af retsstaten og praksissen med at overholde indgåede aftaler, at det ikke længere er muligt at se Ruslands ambitioner som kompatible med den regelbaserede verdensorden. Problemet for Putin er, at der selv blandt Ruslands naboer ikke er stor entusiasme for den russiskledede orden, og i modsætning til Kina er Rusland ikke i stand til at tilbyde betydelige økonomiske fordele. I stedet har Rusland i en årrække forsøgt at overtale potentielle medlemmer af den russiskledede orden med henvisning til en delt slavisk kultur eller har tyet til politisk pres, og som set i Ukraine, Georgien og Tjetjenien, har Putin også brugt militær magt som "overtalelsesmiddel". Det store spørgsmål er dog, om internationale ordner baseret på tvang og dominans kan opretholdes i det lange løb.

Det er svært at bedømme potentialet af den russiskledede orden. Den Eurasiske Union, som mange anser som fundamentet for Putins ordensambitioner, består indtil videre kun af fem stater: Rusland, Armenien, Hviderusland, Kasakhstan og Kirgisistan. Putins klare ambition er dog, at betydeligt flere stater skal indlemmes, herunder de stater der efter den kolde krig indgik i Fællesskabet af Uafhængige Stater (CIS, Commonwealth of Independent States) fx Aserbajdsjan, Tadsjikistan, Turkmenistan og Usbekistan, samt ikke mindst Estland, Letland, Litauen, Moldova, Georgien og Ukraine. Der er dog mildt sagt ikke entusiasme for projektet blandt disse stater, og indlemmelse af fx Ukraine, Georgien, Moldova og de baltiske lande kan formentlig kun opnås gennem militære operationer og langsigtet tvang. Spørgsmålet bliver derfor uvægerligt, hvor langt Putin kan drive ordenens udvikling gennem tvang og/eller Moskvas understøttelse af indsatte udemokratiske regimer. Erfaringerne fra Ukraine tyder på, at et sådant grundlag vil være yderst bekosteligt. Spørgsmålet er derfor, hvordan de internationale ordner i den kommende multiordensverden vil "rekruttere" medlemmer. Sammenlignet med Kinas evne til at udøve økonomisk magt og den liberale ordens tiltrækningskraft, ser Putins chancer for en orden baseret på frivillighed og accept ud til at være små. Dertil kommer, at eftersom den russiske orden og den kinesiske orden er meget forskellige, synes det tvivlsomt, om de på sigt vil kunne opretholde det samarbejde, som deres fælleserklæring ellers lægger op til. På den måde kan Putins ambition godt ligne en kunstig eller "døende" orden med begrænset potentiale. Men før man finder champagneflaskerne frem i Vesten, er det vigtigt at gøre sig klart, at ustabile internationale ordner på det mellemste ordensniveau uvægerligt indebærer en betydelig risiko for konflikt og fører til en ustabil verdensorden, der vil have svært ved at møde de mange udfordringer, der kun kan løses i fællesskab.

Spørgsmål for den kommende verdensorden?

24. februar blev transformationen mod en multiordensverden tydelig for alle, men der er stadig mange spørgsmål om dens endelige form, og hvilken rolle den liberale internationale orden vil spille. De store spørgsmål i multiordensverden bliver, hvordan relationerne mellem og indenfor ordner styres, og hvordan man forener forskellige opfattelser af, hvad der udgør orden og det gode liv. Eftersom det i en multiordensverden er dynamikken både *mellem* og *indenfor* ordner, der gør sig gældende for, hvordan global styring kan sikres, er det her vores opmærksomhed bør rettes.

Vi kan i bakspejlet se, at fokus i de sidste 10-15 år har været på krisen i den liberale internationale orden (Mearsheimer, 2019; Ikenberry, 2020), mens der har været mindre opmærksomhed på den globale regelbaserede orden, som (i

den udstrækning at der blev differentieret mellem de to ordensniveauer) blev anset for at have været mere acceptabel for Kina og Rusland. Dertil kommer, at det først har været i kølvandet på Trump og Brexit, at forskningen for alvor har fået øjnene op for, hvor vigtigt det nationale ordensniveau er og for vigtigheden af komplekse indflydelsesveje mellem ordensniveauerne (Tourinho, 2021). Med Ruslands invasion af Ukraine og Putins og Xis fælleserklæring står det imidlertid klart, at den regelbaserede orden er i transformation i dennes værdigrundlag og at det mellemste ordensniveau er i transformation gennem forandring i antallet af enheder (internationale ordner), samtidig med at den liberale ordens værdibaserede grundlag anfægtes i adskillige stater *indenfor* den liberale orden. Men selvom den liberale orden er kriseram, er dette ikke ensbetydende med, at den er i en transformationsproces, eftersom ændringen først sker, når en orden ikke længere er i stand til at forny og tilpasse sig i et foranderligt miljø (Chandler, 2014; Flockhart, 2020). Efter årevis med spekulationer om hvorvidt den liberale orden kan overleve, er debatten i lyset af krigen i Ukraine skiftet til, om den liberale orden nu står i en bedre situation. Det store spørgsmål er, om Ruslands angreb på Ukraine vil føre til mere sammenhold i den liberale internationale orden, og om det vil udmønte sig i fornyet politisk opbakning på det nationale niveau indenfor den liberale orden. Dette er imidlertid en usikker antagelse eftersom flere centrale stater i den liberale orden allerede nu har et illiberalt idégrundlag, der ligger mere på linje med Putin, Erdogan og Orban end med Biden, Stolz og Macron. Vi må erkende, at der er en stor risiko for, at illiberale partier ved magten i demokratiske lande på sigt bliver til et fravalg og/eller forfald af den liberale orden. Det er reelt sådant et tilhørsforhold, der kæmpes om i Ukraine, og det er, hvad højrepopulismen i vestlig national politik handler om (Levitsky and Ziblatt, 2018).

Til trods for de dystre udsigter er der meget der taler for, at den liberale internationale orden er i bedre stand end Putins og Xis ordner. Den liberale orden er ikke baseret på tvang, men på delte værdier og tiltrækning til et politisk system, som for mange stadig er attraktivt. Dertil kommer, at den liberale orden kan tilbyde økonomiske incitamenter på lige fod med den kinesiske orden, og at flere udviklingslande efterhånden er ved at få øjnene op for, at selvom den kinesiske udviklingsstøtte ganske vist ikke opstiller betingelser, vil der være en pris at betale. Den liberale ordens største styrke er desuden, at den er let at tilslutte sig, og at tilslutning kan ske på medlemmets præmisser med mulighed for enten fuldbyrdet medlemskab af ordenens multilaterale institutioner eller med en mere begrænset tilknytning. For eksempel er tilslutning forenelig med neutralitet som vist af Sverige, Finland og Østrig – og Sverige og Finlands forestående medlemskab af NATO viser, at tilhørsforhold kan tilpasses. Dertil kommer, at

den liberale ordens grundlag er idémæssigt og dermed ikke begrænset af geografi, kultur eller etnicitet, om end der absolut er et udestående spørgsmål om, at den liberale ordens vestlige medlemmer skal blive bedre til at leve efter egne principper om lighed og tolerance af forskellighed.

Verdensordenen i lyset af Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022 er stadig et uafklaret emne, og der vil med al sandsynlighed rejses mange nye spørgsmål om global, international og national orden over de kommende år. Ruslands invasion af Ukraine har dog gjort det klart, at mange af de antagelser, der har ligget til grund for både forskning og aktuel politik, ikke er retvisende, og at der er brug for at tænke og agere i nye baner. På den måde bliver den kommende tid spændende – men den vil også bringe mange nye farer og udfordringer, som vil stille store krav til os alle. Ruslands invasion af Ukraine har derfor givet anledning til flere spørgsmål end svar.

Note

1. Georg Sørensen (2011) skelner mellem, om ordenen hviler på pålæggelse (imposition) eller tilbageholdenhed (restraint).

Litteratur

- Albright, Madeleine K. og William Woodward (2019). *Fascism: A warning*. New York: Harper.
- Bull, Hedley (1995). *The anarchical society: A study of order in world politics*. 2. udg. London: Macmillan.
- Bunde, Tobias (2022). Lessons (to be) learned? Germany's Zeitenwende and European security after the Russian invasion of Ukraine. *Contemporary Security Policy* 43 (3): 516–530. <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2092820>.
- Buzan, Barry og George Lawson (2015). *The global transformation: History, modernity and the making of international relations*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139565073>.
- Chandler, David (2014). Beyond neoliberalism: resilience, the new art of governing complexity. *Resilience* 2 (1): 47–63. <https://doi.org/10.1080/21693293.2013.878544>.
- Doshi, Rush (2021). *The long game: China's grand strategy to displace American order*. New York: Oxford University Press.
- Flockhart, Trine (2016). The coming multi-order world. *Contemporary Security Policy* 37 (1): 3–30. <https://doi.org/10.1080/13523260.2016.1150053>.
- Flockhart, Trine (2020). Is this the end? Resilience, ontological security, and the crisis of the liberal international order. *Contemporary Security Policy* 41 (2): 215–240. <https://doi.org/10.1080/13523260.2020.1723966>.

- Flockhart, Trine (2021). From “Westlessness” to renewal of the liberal international order: Whose vision for the “good life” will matter? *Cambridge Review of International Affairs*. <https://doi.org/10.1080/09557571.2021.1999212>.
- Flockhart, Trine og Elena A. Korosteleva (2022). War in Ukraine: Putin and the multi-order world. *Contemporary Security Policy*. <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2091591>.
- Fukuyama, Francis (2006). *The end of history and the last man*. New York: Free Press.
- Gilpin, Robert (2002). *War and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ikenberry, Gilford John (2018). Why the liberal world order will survive. *Ethics & International Affairs* 32 (1): 17–29. <https://doi.org/10.1017/S0892679418000072>.
- Ikenberry, Gilford John (2020). *A world safe for democracy: Liberal internationalism and the crises of global order*. New Haven: Yale University Press.
- Lebow, Richard Ned (2018). *The rise and fall of political orders*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levitsky, Steven og Daniel Ziblatt (2018). *How democracies die*. 1. udg. New York: Crown.
- Mearsheimer, John J. (2019). Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order. *International Security* 43 (4): 7–50. https://doi.org/10.1162/isec_a_00342.
- Starr, S. Frederick (2014). Tactics and instruments in Putin’s grand strategy, pp. 59-84 i S. Frederick Starr og Svante E. Cornell (red.), *Putin’s grand strategy: The Eurasian Union and its discontents*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Stent, Angela (2019). *Putin’s world: Russia against the West and with the rest*. New York: Twelve.
- Sørensen, Georg (2011). *A liberal world order in crisis: Choosing between imposition and restraint*. Ithaca: Cornell University Press.
- Tilly, Charles (1984). *Big structures, large processes, huge comparisons*. New York: Russell Sage Foundation.
- Tourinho, Marcos (2021). The co-constitution of order. *International Organization* 75 (2): 258–281. <https://doi.org/10.1017/S0020818320000466>.
- Wendt, Alexander (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization* 46 (2): 391–425.
- Zarakol, Ayşe (2017). *Hierarchies in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.